

Útěk kolem světa

Humoristický román Andrewa Seana Greera

Próza Less aneb Hledání ztraceného mládí od amerického spisovatele Andrewa Seana Greera pojednává o spisovatelském řemesle i o smutku, který přichází na padesátileté newyorské gaye. Zábavná a chytrá kniha letos překvapivě získala Pulitzerovu cenu. Proč?

PAVEL KOŘÍNEK

Nadcházející padesátka zdaleka není tím největším z jeho problémů, ale jak už to s životními jubilei bývá, kulaté číslo ponouká k bilancování. Report, jež o sobě sepíše nepříliš úspěšný spisovatel Arthur Less, který se nedávno rozešel s mnohaletým partnerem, by ovšem rozhodil i většího suveréna, než je on. Ve snaze udělat si na pár měsíců oddechový čas – a při té příležitosti se vyhnout i nadcházející svatbě svého expartnera – se Arthur uvolí pro jednu přijmout všechna ta druhořadá pozvání na scénické rozhovory, autorská čtení, rezidenční pobyty i hrazené žurnalistické výjezdy. Pokouší se tak zařadit si soukromou, ideálně někým jiným financovanou cestu kolem světa. Třeba se mu na výpravě přes čtyři kontinenty podaří nalézt novou životní perspektivu, nebo aspoň na vše zapomenout. Co by se při tom mohlo pokazit?

Ocenění lehkého humoru

Domácí čtenář měl už dříve příležitost poznat dvě ze starších knih amerického spisovatele Andrewa Seana Greera, totiž *Zpověď Maxe Tivoliho* (2004, česky 2006) a *Příběh jednoho manželství* (2008, česky 2010). Novinku *Less*, doplněnou pro české vydání o podtitul *Hledání ztraceného mládí*, provází ale příslib něčeho výjimečného, a dalo by se předpokládat i ambicióznějšího. Jedná se totiž o román, jenž letos obdržel Pulitzerovu cenu, tedy jedno z nejuznávanějších literárních ocenění Ameriky. To obvykle předpokládá kromě nesporné stylistické a formulační akribie i jakousi tematickou závažnost díla. Pulitzerova zkratka povětšinou získávají prózy, které akcentují nějaké aktuální společenské téma či se vypořádávají s historickými traumaty, jak to dokládají i laureáti z posledních let: *Podzemní železnice* (2016, česky 2018; viz A2 č. 15/2018) Colsona Whiteheada nebo *Sympatizant* (2015, česky 2017; viz A2 č. 11/2016) od vietnamskoamerického spisovatele Vieta Thanha Nguyena. Greerův román působí v tomto váženém sousedství notně nečekaně: jde totiž v nejlepším slova smyslu o text lehký, přístupný, nejen zábavný, ale dokonce přiznaně a otevřeně humoristický. Zejména ze začátku působí *Less* jako sled vcelku volně pospojovaných zábavných

Kresba Nancy Jacobs

„epizod“ z cest, jako svého druhu katalog lapců a karambolů, skoro jako románovou formou podávaný sitkom, ve kterém se o divákovu přízeň a pochvalné poušmání ucházejí další a další neúspěšné zastávky na útěku kolem světa. Ať se totiž hrdina vydává kamkoli, ať jej to zanesou do Mexika, Itálie, Berlína, Paříže, Maroka, Indie či nakonec do japonského Kjóta, kýžený okamžik prožření a oproštění se od minulosti ne a ne přijít. Místo toho vychází stále zřetelněji najevo, že zde máme co do činění s postavou, jejíž chápání sebe samé je v zásadním nesouladu s tím, jak ji – i díky trochu tajemnému vyprávění – nahlížíme my. Nebožák Arthur sám sebe vnímá jako osobu veskrze nepodstatnou, neúspěšnou, okolím a okolnostmi stíhanou a smýkanou a tomuto svému životnímu údělu se vydává čelit. Není ale na tom nelichotivém autoportrétu něco špatné?

Při zemi i v intertextu

Kvůli skutečnosti, že se Greer rozhodl realizovat svoji nejnovější knihu v odlehčeném tónu, bychom nicméně neměli přehlédnout, že se jedná o román do detailu promyšlený,

propracovaný a v nejlepších momentech vybroušený ke strohé anekdotické vyhrčenosti. Pohříčku politováníhodná úroveň českého „lehkého“ psaní, stíženého stále chorobou nejhrůznější, totiž švandrlíkováním, sice kazí spojení „humoristický román“ dobré jméno, Greer ale svým brilantně zábavným textem dokáže čelit i pochybovačům pronásledovaným nočními můrami o třináctém dílu Bočkovy *Aristokratky*. Rejstřík, ze kterého *Less* čerpá svůj humor, je výjimečně široký a sahá od situačních, až gagových anekdot po literárně vysokou rovinu intertextuálních hříček a parafrází, kde vyprávění nápáditě odkazuje k Proustovu *Hledání*, Joyceovi i Homérovi. Román, jenž se zabývá i tématem prchavého spisovatelského úspěchu, opakovaně ironicky komentuje sám sebe, a nechybí v něm dokonce ani zábavná scéna, kdy přijde na přetřes udílení Pulitzer. Oceněním *Lesse* tak letošní porota neprojevila jen dobrý vkus a odvahu, ale i smysl pro situační ironii.

Autor je literární kritik.

Andrew Sean Greer: Less aneb Hledání ztraceného mládí. Přeložila Jana Jašová. Leda, Praha 2018, 296 stran.

literární zápisník

Hrdý zloděj a jiné příběhy z neskutečna

JOSEF FULKA

To, že studenti všelijak podvádějí, kopírují nebo opisují práce a podobné věci, není samo o sobě zase tak hrozné. Dělal se to zřejmě odjakživa, často je k tomu zapotřebí nepopíratelná dávka inteligence a svědčí to o svého druhu solidaritě. Někdy je to, pravda, i naopak, a prostomyslnost některých podvodů má v sobě surreální půvab, který pedagoga dokáže upřímně pobavit. Mezi kolegy třeba koluje historka, že v jisté studentské semináře o Descartovi se objevila neslychaná teze, podle níž „ideje pocházejí ze Země“ (s velkým Z). Teprve pátráním téměř detektivním se podařilo zjistit, jak k tomu autor nejspíš dospěl: referáty všelijak kolují po sociálních sítích, tu a tam v nich někdo něco pozmění, aby se neřeklo, zkrátka první verze dotyčné věty zněla celkem rozumně, totiž že ideje „pocházejí z já“, v další verzi to kdosi přepsal v tom

smyslu, že ideje „pocházejí ze mě“, a pak už je jen krůček k tomu, aby se nám v textu jako zdroj idejí objevila sama matka Země.

Chtěl jsem ale mluvit o něčem jiném, co mě po pravdě řečeno dost zaujalo. A tentokrát to mám z první ruky. Učím už léta takový kurs v angličtině, věnovaný české literatuře. Docházejí tam američtí studenti, erasmáci a občas se objeví i nějaký zbloudilý Čech. K zápočtu je kromě jiného třeba krátká seminární práce v angličtině věnovaná nějakému českému autorovi. Jeden z oněch českých studentů mi na konci semestru odevzdal podivuhodnou práci o Kunderovi. Podivuhodnou v tom smyslu, že po přečtení první věty prostě a jednoduše poznáte, že to nepsal on, nýbrž nějaký rodilý mluvčí, a to podle všeho ne ledajaký. Posuďte sami: „This book, as it bluntly calls itself, is brilliant and original, written with a purity and wit that invite us directly in.“ Ehm, na českého studenta bakalářského studia to úplně nevypadá. Házím tedy tuto první větu do Googlu a s nadšením seznavám, že mládenec rozhodně nezůstal při zemi, neboť bez jakékoli změny obšlehl recenzi na *Knihu smíchu a zapomnění*, která vyšla před mnoha lety v New York Times a jejímž autorem není nikdo jiný než John Updike. Tedy ke cti dotyčnému kolegovi je třeba přičíst, že on asi nevěděl, kdo je John Updike, což činí celou věc o to legračnější. Ale přeče jen. Jakýsi démon mě posedl a toužím o tomto člověku (o tom studentovi,

ne o Updikeovi) vědět něco víc. Na takové věci je pochopitelně nejlepší Facebook. Já svou v podobě Facebooku celoživotně odolávám, takže se vždycky musím spokojit jen s tou úvodní stránkou, ale ono to jednak stačí a jednak je to pro zachování duševního zdraví asi i lepší. Na té jeho úvodní stránce, mezi všemi těmi rozmanitými údaji, co se mi líbí a co má rád, které nijak nevybočují z průměru, trčí moralistní prohlášení: „Jsem nekuřák a jsem na to hrdý.“ Samým překvapením jsem si musel hned jednu zapálit. Je cosi velice pitvorného na této větě. Akorát mi asi deset vteřin trvá, než si uvědomím, co mi nesedí – jsi hrdý na to, že jsi nekuřák, ale že jsi zloděj, tím se zjevně moc netrápíš.

Není to ojedinělý případ. Zažil jsem též studentku, která ukradla čísi referát a neobtěžovala se ho před odevzdáním ani přečíst, následkem čehož o sobě v tomto elaborátu soustavně mluvila v mužském rodě. A ještě se mě snažila dojemně přesvědčit, že se jedná o záležitost stylistickou a že to maskulinum odkazuje k „autorovi“. (Proč to krucifix aspoň nepřiznají, když už se na to přijde?) Podnikl jsem u ní stejnou facebookovou sondu. Na její stránce pro změnu stála věta: „Za svoje přátele bych dala ruku do ohně.“

Začínám sice poslední dobou trochu děkovat, ale přeče jen bych nechtěl, aby se přítomný text stal úvahou o tom, kam spěje současná mládež. Všichni jistě nejsou takoví a kromě toho se to netýká jen studentů.

Ale k zamyšlení to trochu nutí. Část populace (jak velká, to nevím) očividně obývá zvláštní mentální univerzum, ve kterém hrdost na nekuřáctví nebo ochota dát za své přátele ruku do ohně existuje v poklidném souznění se schopností krást či podvádět. Mám vážné podezření, že tito lidé v tom docela jednoduše nevidí žádný problém (podobně jako malé děti, které do jistého věku nedokážou rozlišovat mezi pravdou a lží) a že to je přirozený výsledek hybridní doby, ve které žijeme. Na internetu se nám od rána do večera cpe do hlavy, že jsme lepší lidé, když nekouříme, a vědomí naší nekuřácké morální nadřazenosti nám už potom automaticky dává právo krást. Také by mě zajímalo, jaké „přátele“ měla na mysli zmiňovaná slečna – jsou to ti, které si jako takové odklikneme na Facebooku?

Propojilo se mi to s drobnou epizodou, kterou jsem ondyno zažil ve vlaku cestou ze Slovenska. Vagonem procházel pán s vozíčkem, který prodával čokoládové tyčinky, limonády a sendviče. Jedna paní v našem kupé si kupovala nějakou čokoládu. „Chcete účenku, paní? Můžete soutěžit a vyhrát zájezd na Krym,“ nabídl jí ten veselý pán. A tak si říkám, že tito naši studentíci jednou vyrostou a začnou fungovat, jak se říká, v občanském životě. Ba možná se z nich bude rekrutovat i politická reprezentace. To bude krása. To nás budou čekat možná ještě onačejší věci než nějaké výlety na Krym.

Autor je filosof a překladatel.